

## Zgodovinske pisma.

### Drugo pismo.

#### O imenu „Koroško“, in „Gorotan“.

Ime „Koroško“ se je menda začelo, ko ni bilo že več Vlahov (Galov) ne na Koroškem ne na Krajnskem, — torej to ime ne bode vlaško; kaže se velikoveč slovensko (krajnsko) od gora, goruša, gorjuša; zadnje dvoje pomeni posebno visoko goro. To ime je prav za prav Koroško ali Goruško, ker je v deželi tega imena veliko gorovje. Na Krajnskoslovenjem imamo tudi razglede, da se *k* v *g* ali *g* v *k* spreminja, na priliko, kojiti, kar se na Pivki čuje, in kušcar, kar drugi zgovarjajo gojiti, gušter itd. Ravno tako se kaže ime Koroško iz Goruško, Goruško ali Gorjuško, in daleč Korošci, Korošice, Koroše iz Gorovci, Gorovice, Gorove; zadnje je morda pomen kake ženske, ki je sama velika kot (v podobiréči) kaka Goruša ali Gorjuša. Namest „Koroško“ je slišati zlasti na Gorenskem Krajnskega ime Koratan. Tudi to ime je iz „gora“ — gorat kraj ali Goratan. Tudi v tem imenu se je *g* v *k* zmenil, da se vsaj pogosto čuje Koratan. Nemško ime Kärnthen je ali iz slovenskega Koratan, ali iz Karni (Karner) imena ljudstva, ali pa iz imena Kern, kar je ime gore po latinski Mons Carinthus imenovane, ktera je blizu gosposvetskega polja, kjer so nekdanje koroške vojvode stavili. Ravno tako je en grad imenovan Kernski grad (Karnburg). (Glej časopis „Slovenija“ 1849, str. 280 — g. Svečan.)

Pri izpeljanji imena Kärnthen od „Karni“ ali od „Kern“ nas njegova končnica then ne sme motiti; Nemci so tudi sicer podobne končnice večkrat dostavljali, ko so iz krajnsko-slovenskih imen nemške imena napravljali. Vzemimo ravno tudi iz Koroškega razglede, tako je Wolting od „vol“, Malenthein od „malen“, Karnaterbach od „Krn“ ime potoka, ki se v Ziljo steka. (Glej „Slovenija“ 1849, str. 296—312). Iz Kärnthen je latinsko Carinthia, in ravno tako latinsko Carantania; vendar bi se zadnje brez vse sile dalo tudi od „Koratan“ izpeljati.

Nemško ime „die Karner“, kar Korošce pomeni, je vzeto iz latinskega Carni in to iz slovenskega Krajni; utegne pa tudi biti, da so Nemci sami neposredno ime Krajni v Karner preobrnili. „Die Karner“ (Karni) je edino ime s Krajni, li da je prvo v ustih tujecev, drugo pa nepopačeno slovensko. Tisti, katerim Nemci pravijo „die Karner“ (Korošci), so po svojem narodu tudi res od Latinov nazvani Carni, in slovenski Krajni, li da današnje čase v drugi deželi stanujejo, kakor pa tisti, ki se vedno po slovenski Krajni ali Krajnci zovejo, in katerim Nemci zdaj za Slovenci „die Krainer“ ali „Kraner“ (celo popačeno tudi „Graner“) pravijo. Z imenom Krajni, Krajnci in Karni (po nemški „die Krainer“ in „die Karner“) je nekako taka kot z imeni Parzi in Persi ali Perzjani, Franki in Francozi, Bretanci (to je Bretanji) in Britanci — prvi so na Francozskem, drugi na Angležkem ali Anglezi sami.

Nekako enako je tudi z imenom Slovenci, Slovaki ali Slavonci. Te imena so enega početka, med sabo ene, po raznih končnicah, po majhnih spremenah, po nekoliko različnem zgovarjanju različne, vendar pa med seboj sorodne ljudstva pomenijo. Da so nekdanji Goratan (Karantano) veliko več si mislili nekteri, je prišlo menda od tod, ker so si povsod, kjer so od Karnov kaj čuli ali brali, si Goratan mislili, in ker se niso spomnili, da je vse slovensko ljudstvo, kar ga je bilo od jadranskega morja do Donave, imelo splošno ime Karni ali Krajni. Da je pa nekdanji Goratan veliko več bil memo današnjega, se ne dá tajiti, če tudi

ni bil ravno tako velik, kakor se nekterim zdí. Če bi na grobu kacega Korošca bil slovenski napis „Krajni“ ali „Krajnc“, bi bilo menda boljše zadeto, kot da na Dunajskih žaljah na grobu Krajnca, rajncega gosp. Koptarja, stoji napis „Carantanus“.

Ta moj sostavek bravši si utegne kdo misliti, da semtertje nekoliko drugače govorim, kot sem pred nekaj časom govoril. To je tudi res. Ko po tmi tavamo, se večkrat udarimo, vendar se ravno po tem marsikaj naučimo. Errando discimus! Poženčan.

## Novičar iz austrijskih krajev.

*Iz zlatnega Praga.* Te dni je prišel na dan prvi letošnji zvezek časopisa českega muzeja. Ker je njegov zapovednik prezanjiv, ne dvomim, da bo mnogim čitateljem „Novic“ milo zvediti ga. Je pa sledeči: bvetni izbor iz „božanske komedije“ („Divina commedia“ od Dante Alighieri-ta); priobčuje ga Fr. Dauha. — Ribe morja jadranskega, od dr. Lambla. — Hradečki odlomek staroslovanskih nedeljnih evangelij, od Václava Hanky. — Mikulaš Dačický z Heslova a na Kbele. Spisal F. B. Mikovec. O nesnazih mest šosnih u hájeni svyh privilegii po roce 1620, od J. Erenbergera. — Presojevanje F. L. Čelakovskega „čitanja o primerjavajoči slovnici slovanski“, spisal Mart. Hattala. — Věst o matici česki. — Věst o českom muzeumu. — Knjigopis. — Z nazočnim zvezkom muzejnika je izdan tudi drugi oddelk prvega dela prevažnega spisa „Diejiny národu českého“ od slavnega Palackega. Drugi oddelk obsega povestnico česko od 1125 do 1253. — S tim važnim delom zgodovinskim je prišlo tudi drugo delo te verste, ne manj važno, iz peresa g. arkivara Jaromira Erbená na svetlo. Je pa to „Potovanje Krištofa Haranta iz Polčic“ del prvi. — Gosp. dr. F. L. Rieger izdal je „Život Mohamedův“, spis, preveden iz angleškega po slavnem Washingtonu Irving-u. — Gosp. Vojteh Šafarik prevedel je celo glasovito delo Humboltovo pod naslovom „Kosmos“ v česko narečje. — Gosp. K. Vlad. Zap, vrednik izverstnih „Památek arheologických“ bode izdal nov spis o zemlji Čehov, tudi arheologično-topografičnem oziru, v českom narečju. Zorislav.

*Iz Gorice 6. maja.* Včeraj smo z veliko častjo pokopali svetlega našega nadškofa in kneza Lušín-a. Prišli so k pogrebu tudi svetli škof terzaški gg. Legat in mnoge višjih c. k. oblastnikov iz Tersta. Rajnki so bili sin kmečkih staršev iz doljnega Koroškega, pa so se po izverstnih lastnostih svojega uma in serca iz lastne moči povzdignili na visoko stopnjo cerkvenega kneza, ovenčanega z velikim križem Leopoldovega reda itd. Bili so rajnki škof v vsem mož po volji božji in tako milostnega serca, da so vse dali, kar so imeli. Živel bo njih blagi spomin dolgo dolgo v hvaležnih srcih! —

### Iz Maribora 5. majnika.

#### Odperto pismice

gospodu farmeštru Rihardu Knabl-u, odbornemu soudu štajarskega zgodovinskega društva.

V 4. zvezku časnika „Mittheilungen des historischen Vereines für Steiermark“ pravite prečastiti gospod o „tako zvanem Deo Charto“ na Videmskem rimskem kamnu, da je neki dopisatelj ljubljanskih „Novic“ se prederznil Muharja pokvaritelja onega teksta imenovati. Na koncu Svojega pretresa pravite, da se radi udate, ako je kdo v stanu, razlago Vašo Videmskega napisa zatreti.

Akoravno bi jaz Vašemu pozivu na polje zgodovinsko le tadaj vstreči moral, kadar ste dokazali, da ste mislovstveni verstnik, to je, tudi slovenski znate in to razumite, kar jaz pišem, in da tedaj zamo-

rete z dušnimi, ne le s telesnimi očmi gledati po kamnju, Vam bodem vendar v prihodnjem zvezku gori imenovane časnika odgovoril in Vam pokazal: da tudi Viste, kakor Muhar, tekst pokvarili. Davorin Terstenjak.

**Iz Celja.** Po dolgem neprijetnem in merzlem vremenu se je nebo zvedrilo in prihaja lepa pomlad. Oziroma je sicer po mrazu nekoliko terpela; ljudje menijo pa, da, kakor polja zdaj kažejo, vendar bi utegnili letina dobra biti. Sicer se je te dni po bližnjih krajih marsikaj žalostnega prigodilo. Tako je 1. dan maja pod Prešinom, v sv. Lorenca okolici, neki kmet, nekoliko globokeje ko navadno njivo razoraje, zadél na mertvaške človeške kosti. Naznanil je to koj dotični sodii v Celje. Sodnijsko-zdravniško razgledanje najdenih kosti je dokazalo, da te kosti so blizo 15 do 20 let v zemlji bile zakopane; da so kosti mladega, 20 do 30 let starega moža; da se pa ne more zagotoviti, po katerem načinu smerti je bil poginil. Ker ni nič tako zakrito, da bi ne prišlo na svito, je pričakovati, da se bo tudi zvedilo, kdo je nesrečnik bil, ki na tem nenavadnem mestu je počival. — 2. dan majnika je v Celju majhen deček — zgorel! Neka nepazljiva mati je pustila na večer dveletnega fantiča samega na mizi zraven goreče sveče sedeti, je odšla, ter izbico zaklenila. Fantiček se je luči preveč bil približal; plam zagrabil je oblečico njegovo, ter začela je po celem truplu revčika goreti. Pervi je prišel oča domú, najdel je — o joj! ljubčeka strašno sožganega in mertvega. — 3. dan majnika došlo je naznanilo v mesto, da v Št. Rupertske fari, okolici Bezgoviški, je neka žena, Apolonia T., strašno smert storila. Sodnijsko-zdravniško razgledanje mertvega trupla njenega je najdljo, da spodej persne kosti je bila precej velika rana in odpertina v koži, skozi katero je mnogo čev se bilo izvun razlilo. Ali je in kakšino hudodelstvo je tu bilo doprinešeno — to tudi menda na vekomaj ne bo ostalo zakrito. J. Š.

**Iz dolnega Štajarskega.** H. Da je bila poroka presvitlega cesarja imenitna prigodba vsakemu verlemu Avstrijancu, in da se je od nje govorilo veliko tudi po kmetih, je sploh znano. Da si pa vsak tako slovesnost po svojem prostem zapopadku domišluje, pričuje sledeči pogovor, ki sem ga pod svojim oknom slišal v nedeljo večer pred poroko, ko je stalo in čakalo na večernice več mož in fantov razne starosti, in so se od slavne cesarjeve ženitve pogovarjali. Zapišem, kakor sem slišal, preprosto pomenkovanje pod oknom:

Neki star godec: Tak juter bodo svitli cesar poroko imeli; Bog jim daj srečo! Bog vé, kakšne godce da so najeli?

Neki star mož: Kaj godci! ti bojo lahko naj lepšo vižo zagodli; al starašina, ta ta bo mogel dobro premisliti, kaj bo govoril, da se pri tak imenitnih svatih kaj ne zagovori.

Neki fant: Jaz bi nevesto in družico rad vidil, kak boste oblečene in kak se boste vèdle?

Drugi fant: Meni ni toliko za obleko; jaz bi rajši cesarico v obraz vidil, ker je nek tak zala.

Tretji fant: Bog zna: koliko vina bodo ženin kaj fantom dali, kadar bodo zaukali?

Izslužen vojak: Jaz sem bil daleč po svetu, in vém vse te reči. Tacih svatb si ne smete misliti po svoji pameti. Ko se je mogočni cesar Napoleon ženil, so nevestina botra tak kolač spekli, da so grenárdirerji po njem hodili in so s srebrnimi lopatami svatom kose lomili. Tretji dan so 50 centov težkega vola pečenega celega na mizo prinesli.

Vsi (zavzeti): O, ohó, dète hentaj! itd.

**Iz Ljubljane.** Zdaj tudi „nekteri Jugoslovani“ v zagrebški „Luni“ (dokladi k „Agramer Ztg.“) poterjujejo, da vse to je čista resnica, kar je v „Novicah“ dozda o zapuščini Vrazovi bilo pisano, ter pravijo: da je Vrazova zapuščina pravi kinč jugoslovanskega slovstva. Kako to, da „Neven“ še zmirej molči o tem, ker se smemo terdno nadjati, da sedanje slavno vredništvo nima nič preklicati, ako dá „čast komur čast gré“.

## Novičar iz mnogih krajev.

Deputacijam iz Ogerskega, Lombardo-Beneškega in iz Prage so presv. cesar obljubili, da pridejo s presv. cesarico kmalo v njih kraje. — Po naj višjem sklepu od 26. p. m. imajo politične deželne poglavarstva v vsih krovinah našega cesarstva, razun Ogerskega in Lombardo-Beneškega, svoje opravila po novi osnovi 29. dan tega mesca začeti. Okrajne poglavarstva, namestne županije na Horvaškem, in okrajne vradnije na Erdeljskem ostanejo začasno še v svojih opravilih. — Kdor se hoče državni preskušnji iz gojzdnarstva podvreči, naj se oglasi pri c. k. deželnem poglavarstvu svoje dežele do konca prihodnjega mesca; čas in kraj preskušnje bo ministerstvo pozneje določilo. — Vodstvo c. k. prodajavnice rudninskih pridelkov na Dunaji je ceno vsake sorte kotlovine znižalo pri centu za 2 fl., svinca za 1 fl., živega srebra in cinobra za 10 fl. — Vsi sadeži na Laškem obetajo dobro letino; slana ni škodovala veliko. Smešno pa je v nekem dunajskem časniku brati, da tudi še ni nič gnjiline na krompirju zapaziti! Mož gotovo bolj kuhani krompir pozná, kakor kdaj da gnjiti začne. — Iz rusovsko-turške vojske se ni nič posebnega te dni zvedilo. Da bi bili Rusi na trajanskem nasipu pri Černovodi tepeni bili, ni res; malo Valahijo so zapustili, kakor se sliši zato, da se bojo z večjo armado proti Šumli obernili. Turki so obsedli od Rusov zapušeno Krajovo in marširajo proti Babadag-u. 28. aprila so Rusi vnovo začeli hudo na Silistrio streljati (strelajo z žarečimi krogli), Omerpaša pa je pisal v Carigrad, da se bo Silistria deržala, če ji pride angleško-turška armada še le v 6 tednih na pomoč. Iz Rusovskega se sliši, da vlada neprenehoma množi svojo armado. Sliši se tudi, da hoče na mejo avstrijske Bukovine postaviti 70.000 vojakov; na Gersko je nek poslala 700.000 sreb. rubljev v pomoč. — V Hercegovini napravlja paša Mostarski černo vojsko (Landsturm) zoper Černogorce. — Perziška vlada, ki misli od Rusov več deželá nazaj dobiti, ki so ji bile vzete, je nek poslala 50.000 vojakov (?) na turško mejo, kar pa ni kaj verjetno, ker se je unidan slišalo, da šah perziški hoče biti nobenostransk. — V Belgradu je vse mirno, pa vse se pripravlja za vojsko. — Francozka in angleška vlada nabirate novo armado za černo in baltisko morje. Napoleon je ukazal kardelo od 100.000 mož postaviti poleg Montreuil-a, 50.000 pa poleg Marseilla. — Angleške barke na izhodnem morju so bile 28. dan p. m. še pred Elfsnabbena, francoske pa so 7. dan t. m. prijadrale v Wingo-Sund.

### Stan kursa na Dunaji 8. maja 1854.

|                            |                                 |                                |     |                            |                                    |
|----------------------------|---------------------------------|--------------------------------|-----|----------------------------|------------------------------------|
| Obligacije                 | 5 %                             | 86 <sup>3</sup> / <sub>4</sub> | fl. | Esterhaz. srečke po 40 fl. | 85 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> fl. |
| deržavnega                 | 4 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> % | 77 <sup>1</sup> / <sub>4</sub> | „   | Windišgrac. „ „ 20 „       | 29 <sup>1</sup> / <sub>4</sub> „   |
| dolga                      | 4 „                             | 70 <sup>1</sup> / <sub>4</sub> | „   | Waldstein. „ „ 20 „        | 29 <sup>3</sup> / <sub>8</sub> „   |
|                            | 3 „                             | 55                             | „   | Keglevičeve „ „ 10 „       | 10 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> „   |
|                            | 2 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> % | 44 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> | „   | Cesarski cekini. . . . .   | 6 fl. 21                           |
| Obliq. 5 % od leta 1851 B  | 111                             | „                              |     | Napoleonдор (20 frankov)   | 10 fl. 49                          |
| Obliq. zemljiš. odkupa 5 % | 84                              | „                              |     | Suverendor . . . . .       | 18 fl. 20                          |
| Zajemi od leta 1834 . . .  | 231                             | „                              |     | Nadavk (agio) srebra:      |                                    |
| „ „ 1839 . . .             | 124                             | „                              |     | na 100 fl.                 | 36 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> fl. |